

Tomasz ŁACH

FILOZOFIA SZCZĘŚCIA LII Tydzień Filozoficzny

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin, 8-11 III 2010

Tydzień Filozoficzny należy do najbardziej znanych wydarzeń filozoficznych w Polsce, jest również najstarszą konferencją cyklicznie organizowaną w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Organizatorem tego wydarzenia jest Koło Filozoficzne Studentów KUL. Pierwszy Tydzień Filozoficzny odbył się w roku 1958 i nosił tytuł „Współczesne kierunki filozoficzne i ich przydatność do budowy światopoglądu”. Kolejne Tygodnie cechowała duża rozpiętość tematyczna: od związków filozofii z przyrodoznawstwem, poprzez metafizyczne relacje tomizmu i fenomenologii, po zagadnienia antropologiczne i aksjologiczne. Co roku konferencje te gromadziły setki słuchaczy zainteresowanych filozofią, pochodzących z różnych środowisk akademickich, także z zagranicy. Tygodnie Filozoficzne stały się ogólnopolskim forum dyskusji nad ważnymi problemami filozoficznymi. Brało w nich udział wiele wybitnych postaci świata nauki, takich jak: prof. Roman Ingarden, prof. Władysław Tatarkiewicz, ks. doc. dr Wincenty Granat, prof. Stefan Swieżawski, o. prof. Mieczysław Albert Krapiec, ks. prof. Stanisław Kamiński, prof. Antoni Bazyli Stępień, ks. dr Józef Tischner, s. prof. Zofia Józefa Zdybicka. Z zagranicy przybywali między innymi: prof. Alois Riklin, prof. Vittorio Possenti, prof. Giovanni Reale, prof. Timo Airak-

sinen. Pośród prelegentów Tygodni Filozoficznych w sposób szczególny należy wyróżnić ks. bp prof. Karola Wojtyłę. Kontynuacja tak pięknej tradycji jest dla kolejnych pokoleń członków Koła Filozoficznego dużym wyzwaniem.

Od 8 do 11 marca 2010 roku w auli im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego odbył się już LII Tydzień Filozoficzny, zatytułowany „Filozofia szczęścia”. Celem organizatorów było skierowanie uwagi na kwestie nierozzerwalnie związane z życiowym doświadczeniem każdego człowieka. Poszukiwanie szczęścia, dążenie do szczęścia oraz próby zrozumienia tego, czym szczęście jest, to przecież nieodłączne elementy ludzkiej egzystencji. Program konferencji obejmował wykłady ukazujące rozumienie kategorii szczęścia w dziejach filozofii, a także referaty z zakresu metafizyki, filozofii społecznej, etyki, antropologii, logiki i metodologii, literaturoznawstwa, psychologii, teologii oraz kulturoznawstwa. Ponadto odbyły się dwie dyskusje panelowe: pierwsza dotyczyła ujęcia szczęścia w różnych kulturach; druga traktowała o szczęściu, które daje filozofia. Zorganizowana została także debata studencka między reprezentacją Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego a reprezentacją Instytutu Filozofii KUL. (Należy dodać, że była to już druga debata tego typu;

pierwsza odbyła się podczas LI Tygodnia Filozoficznego „Metafizyka Wielkich Pytań”). Program tegorocznego Tygodnia Filozoficznego wzbogacony został przez wieczór poezji „Czym jesteś szczęście?” przygotowany pod opieką dr Imeldy Chłodnej przez członków Koła Filozoficznego oraz Krąg Miłośników Poezji „Dziedzictwo”. W przerwie między wykładami uczestnicy mogli obejrzyć wystawę fotograficzną „Subiektywny portret polskiej filozofii”, na której zaprezentowano fotografie autorstwa Henryka Kusia przedstawiające niektórych znanych polskich filozofów współczesnych.

Jak zawsze, tak i w tym roku Tydzień Filozoficzny zgromadził bardzo wielu słuchaczy – nie tylko studentów i pracowników naukowych KUL, ale także gości z takich uczelni, jak: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Papieska Akademia Teologiczna, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Szczeciński czy Uniwersytet Rzeszowski oraz z seminariów duchownych. Do Lublina przybyło liczne grono wiernych uczestników Tygodni Filozoficznych, nie brakowało także osób, które po raz pierwszy zetknęły się z tą konferencją. Szczególną radość organizatorom sprawiło przybycie dużej grupy młodzieży uczącej się w szkołach średnich w Lublinie.

Pierwszy dzień LII Tygodnia Filozoficznego rozpoczął się od modlitwy przy grobach zmarłych profesorów z Wydziału Filozofii KUL spoczywających na cmentarzu przy ulicy Lipowej i od Mszy Świętej w Kościele Akademickim, której przewodniczył dziekan Wydziału Filozofii ks. prof. Stanisław Janeczek, a homilię wygłosił ks. dr Paweł Tarasiewicz. Uroczystego otwarcia obrad dokonali: prorektor KUL prof. Józef Fert, dziekan Wydziału Filozofii, kurator Koła Filozoficznego Studentów KUL dr Arkadiusz Gut oraz prezes

Koła Tomasz Łach. Kurator KFS przedstawił ideę, która przyświecała organizatorom przy wyborze tematu; składała się ona z trzech elementów: Pierwszym z nich była chęć zmierzenia się z paradoksami związanymi z doświadczeniem pustki, które często następuje po uczuciu satysfakcji z osiągnięcia celu naszych dążeń – osiągnięty cel przestaje być dla nas wartościowy. Drugi element dotyczył próby znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy ludzką egzystencją rządzi pesymizm, obawa, strach, czy też radość, zadowolenie, satysfakcja? Trzeci element związany był z samym rozważaniem nad szczęściem: Szczęście jest stanem, który należy sobie uświadomić, a zatem namysł nad nim jest podwójną refleksją. A to z kolei dotyka istoty filozofii, jako przedsięwzięcia przede wszystkim refleksyjnego. Po uroczystym otwarciu zaprezentowana została multimedialna wypowiedź o. prof. Mieczysława Alberta Krapca „O szczęściu”, przygotowana w oparciu o nagrania z różnych wystąpień Ojca Profesora.

Wykłady przedstawione w pierwszym dniu obrad poświęcone były sposobom ujmowania kategorii szczęścia w dziejach filozofii. Jako pierwszy wystąpił prof. Henryk Podbielski¹. W swoim wykładzie „Etyka szczęścia według Arystotelesa” prelegent zaprezentował rozważania Stagiryty dotyczące celu życia człowieka, którym jest dobro najwyższe, czyli szczęście. Podstawę szczęścia stanowi działanie zgodne z cnotą oraz realizowanie się w życiu teoretycznym.

Wykład prof. Agnieszki Kijewskiej, zatytułowany „Obyśmy szczęśliwie zostali doprowadzeni do napawania się wiecznym umysłem. Mikołaja z Kuzy droga do szczęścia”, dotyczył koncepcji szczęścia myśliciela żyjącego na przełomie dwóch

¹ Jeżeli nie wskazano inaczej, prelegenci reprezentowali Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

epok – określanego przez niektórych filozofem renesansu, a przez innych „zwieńczeniem średniowiecza”.

Kolejny wykład, „Czy szczęśliwość jest dobrem najwyższym?”, zaprezentowała prof. Honorata Jakuszko z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Przedstawiony temat został przez nią omówiony na gruncie systemów filozoficznych Kartezjusza oraz Kanta.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się wykładem „Czym i dla kogo jest szczęście?”. Prelegent, ks. prof. Andrzej Maryniarczyk, na wstępie zaznaczył, że problem szczęścia dotyczy tylko świata ludzi - szczęście jest domeną człowieka. Wskazał również, że jest ono czymś zadanym, czymś, co mamy osiągać. Przytoczył także definicję szczęścia jako spełnienia się człowieka w aspekcie życia osobowego. W swoim wykładzie Ksiądz Profesor przedstawił trzy zasadnicze sposoby pojmowania szczęścia, które pojawiły się u początków filozofii i występują do dzisiaj. Pierwsza zasadza się na fatalistycznym rozumieniu szczęścia jako czegoś, co nie zależy od człowieka. Drugi sposób polega na ujmowaniu szczęścia jako subiektywnego doznania, którego przejawami są zadowolenie i przyjemność; trzecim zaś jest obiektywistyczna interpretacja szczęścia. Przedstawicielami tego trzeciego ujęcia w starożytności byli Sokrates, później Platon, a następnie Arystoteles. Twierdzili oni, że szczęśliwym czyni człowieka poznawane i przeżywane dobro.

W dalszej części swojego wykładu prelegent odwołał się do odkrycia przyczyny celowej, które zrewolucjonizowało sposób wyjaśniania rzeczywistości, a przede wszystkim sposób wyjaśniania ludzkiego działania. Cel działania jest czymś ostatnim w porządku wykonywania, natomiast w przypadku zamierzenia (motywacji) występuje jako coś pierwszego. Cel różnicuje czyny ludzkie (niektórzy dążą do sławy, inni do pieniędzy, a jeszcze inni do

życia nasyconego przyjemnością). Może być jednak tylko jeden cel ostateczny – osiągnięcie doskonałości. Punktem spornym jest natomiast to, przez co tę doskonałość można osiągnąć (na przykład, czy przez bogactwo, czy też przez rozkosz). Prelegent podkreślił, że doskonałość bytu ludzkiego polega na pełnym zaktualizowaniu jego możliwości. Szczęście i szczęśliwość opierają się na działaniu, przy czym działanie to należy rozpatrywać w kontekście dwóch władz, którymi dysponuje człowiek – rozumu i woli. Rozum pozwala kontemplować dobro, natomiast wola pozwala radować się z kontemplowanego dobra. Można uznać, że kontemplacja dobra jest istotą życia szczęśliwego.

Prof. Paweł Kawalec rozpoczął wykład „Nauka a szczęście” od wskazania na fakt, iż obecnie nauka stała się jednym z najważniejszych czynników kształtujących świat. Zaznaczył przy tym, że od niedawna istnieje empiryczna nauka o szczęściu, a w prestiżowym czasopiśmie „The Journal of Happiness Studies” publikowane są wyniki badań empirycznych nad szczęściem. W związku z tym zasadne jest pytanie, czy nauka umożliwi szczęśliwsze życie i czy kwestie szczęścia należy pozostawić samej nauce, czy też poddać kontroli państwa. W swojej wypowiedzi przedstawił koncepcję wypracowaną przez ks. Stanisława Kamińskiego, dotyczącą sapiencjalnego kierowania nauką. Zgodnie z tą koncepcją, poznanie naukowe musi znaleźć swoją kontynuację w mądrości; daje to gwarancję, że nauka zostanie podporządkowana integralnie rozumianym potrzebom człowieka. Dzięki temu praktyczne owoce nauki nie zostaną oderwane od integralnie pojmowanego dobra człowieka, które jest fundamentalnym warunkiem ludzkiego szczęścia. Następnie prelegent przedstawił trzy elementarne rozumienia terminu „nauka”. Pierwsze ujmuje naukę jako czynność poznawania, którą cechuje: systematyczność (uporząd-

kowanie), powtarzalność czynności badawczych oraz etapowość (najpierw stawianie pytań, następnie zbieranie danych i próba odpowiedzi na postawione pytania, i wreszcie systematyzacja wiedzy oraz wskazanie na kolejne pytania wymagające odpowiedzi). Drugie ujęcie określa naukę jako zbiór twierdzeń, trzecie – jako dziedzinę kultury. To ostatnie obejmuje dwa wcześniejsze, a także włącza w swój zakres instytucje naukowe, naukowców, narzędzia uprawiania nauki. Szczęście natomiast zostało na potrzeby tej prelekcji określone jako pewien zbiór warunków materialnych i psychicznych, które umożliwiają subiektywne przeżycie szczęścia. Następnie prelegent przedstawił główne założenia filozoficzne przyjmowane w dokumentach istotnie regulujących życie nauki. Pierwsza grupa założeń została sformułowana w postaci tezy, że cel nauki wyznaczany jest przez państwo, którą prelegent określił jako tezę o nieautonomiczności (cel nie wynika z natury nauki). Druga grupa założeń została oddana w postaci tezy, że nauka służy poprawie jakości życia ludzkiego (przy czym pojęcie jakości życia ludzkiego jest odzwierciedleniem swoiście rozumianego szczęścia) – prelegent określił ją mianem tezy o użyteczności nauki. W tym kontekście przywołał jeden z artykułów z wspomnianego czasopisma poświęconego empirycznym studiom nad szczęściem, w którym wskazano na podstawową miarę szczęśliwości, jaką jest „indeks rozwoju ludzi” (ang. „humane development index”). Na tę miarę składają się trzy wskaźniki: dobrobyt krajowy (mierzony siłą nabywczą społeczności), edukacja (mierzona liczbą instytucji), oczekiwana długość życia. Profesor Kawalec stwierdził, że z naukowego punktu widzenia, w przypadku prób określania szczęścia jako celu nauki, otrzymywana odpowiedź będzie odwoływać się do tych trzech czynników. Teza o nieautonomiczności nauki może zatem oznaczać, że wolny rynek

ma określać cele nauki. Teza dotycząca użytecznego charakteru nauki może mieć postać instrumentalną (gdy nauka służy tylko podniesieniu jakości życia) lub nieinstrumentalną (gdy połączymy ją z integralnie rozumianym dobrem człowieka – w tym wypadku podniesienie jakości życia nie jest jedynym i najważniejszym owocem nauki). Następnie prelegent zobrażował przedstawione założenia dotyczące rozumienia nauki kilkoma przykładami historycznymi (przywołał m.in. laboratorium stworzone przez Tychona Brahe, prace Francisa Bacona i Augusta Comte’a), a także przedstawił zagrożenia wynikające z komercjalizacji nauki. Na zakończenie swej wypowiedzi wskazał, że obecnie kryterium planowania badań jest ich skuteczność ekonomiczna i techniczna – a nie jest to kryterium humanistyczne. Trzeba zatem przywrócić nauce sapienckalne źródła i motywacje oraz ostateczne zadania. Prelegent podkreślał potrzebę zasadniczo innego sposobu podejścia do formułowania założeń nauki, tak aby uwzględniały właściwe rozumienie jej autonomii.

Celem wykładu „Budowa formalnie poprawnej i merytorycznie trafnej teorii szczęścia (na podstawie W. Tatarkiewicza *O szczęściu*)”, przedstawionego przez ks. dr. Marcina Tkaczyka, było zaproponowanie pewnego uporządkowania dyskusji o szczęściu. W pierwszej części swego wystąpienia prelegent zawarł uwagi o charakterze semiotyczno-logicznym dotyczące najczęstszych i najprostszych błędów, z jakimi można się spotkać w teorii szczęścia (takich, jak błędy związane z paradoksalnością i wieloznacznością pojęcia szczęścia, stosowanie definicji perswazyjnych oraz „błędne koło” w definiowaniu). W drugiej części zaproponował swoiste usystematyzowanie pojawiających się w dziejach filozofii teorii szczęścia. W części trzeciej omówił kwestie związane z merytoryczną zawartością teorii

szczęścia. Na zakończenie swojego wystąpienia prelegent stwierdził, że na dobrą teorię szczęścia składają się: analiza pojęciowa (z uwagi na to, że termin „szczęście” jest wieloznaczny), pewne podstawowe rozstrzygnięcia poczynione na gruncie antropologii (ponieważ teoria szczęścia jest jej częścią) oraz wiedza mądrościowa (która daje wskazania, jak osiągnąć szczęście).

Część popołudniową drugiego dnia obrad rozpoczął wykład prof. Henryka Kieresia „Wizja szczęścia w utopii”. Prelegent wyjaśnił, czym jest utopizm, przedstawił dzieje myślenia utopijnego, jego praktyczne przejawy, cele oraz konsekwencje; ponadto poddał ten prąd myślowy krytyce. Rozpoczynając swój wykład, profesor Kiereś wskazał na dwie istotne kwestie: po pierwsze każdy człowiek musi odpowiedzieć sobie na pytanie, jaki jest ostateczny cel życia; po drugie, człowiek to byt społeczny – żyje we wspólnocie, która jest niezbędna do tego, aby zaktualizował wszystkie swoje potencjalności. Można zatem stwierdzić, że społeczność, ze względu na istotną rolę w egzystencji jednostek, w pewien sposób określa sposób uzyskiwania szczęścia w ramach życia społecznego. Profesor omówił spór o model życia społecznego, toczony w dziejach między dwoma podejściami. Pierwsze wiąże się z mitami społecznymi i stanowi owoc poetyckiej wyobraźni, która projektuje wizje idealnych społeczeństw i państw – jest to myślenie utopijne. Wraz z powstaniem filozofii ten sposób myślenia nie zanikł, lecz znalazł sojusznika w greckiej filozofii idealistycznej (inaczej mówiąc – w filozofii spekulatywno-konstrukcyjnej). Drugie podejście wiąże się z tradycją realizmu filozoficznego. Jego zwolennicy, stosując w refleksji nad problemem modelu życia społecznego metodę indukcyjną, odwołują się do doświadczenia rzeczywistych państw i społeczeństw, a następnie dokonują krytyki istniejących systemów, odnosząc je do koncepcji człowieka oraz celu

ostatecznego. Wskazują na taki system polityczny, który „oddaje sprawiedliwość człowiekowi”. Prelegent zaznaczył, że te dwa nurty zmagają się ze sobą w kulturze europejskiej po dziś dzień, przy czym nurt utopijny wydaje się dominujący.

Drugi dzień Tygodnia zwieńczyła debata studencka zatytułowana „Czy szczęście jest kwestią szczęścia?”, którą poprowadziła prodziekan Wydziału Filozofii KUL prof. Agnieszka Lekka-Kowalik. Na początku Pani Prodziekan zaznaczyła, że tylko prawda jest ciekawa, a młodego człowieka szczególnie interesuje prawda o tym, czym jest szczęście. Najwłaściwsze zaś „miejsce” do dyskusji nad tą kwestią stanowi filozofia, ponieważ dostarcza metodę odkrywania takich prawd. Tą metodą jest swobodna debata wolnych podmiotów poznających. W debacie po stronie reprezentacji Uniwersytetu Gdańskiego, której opiekunem był dr Artur Szutta, wzięli udział: Martyna Zimmermann, Marta Broniewska, Aleksandra Szulc, Jarosław Dalke, Adam Brzoska. W drużynie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II znaleźli się: Joanna Kiereś, Anna Gołębiewska, Aleksandra Konasiuk, Mateusz Kulczycki, Tomasz Łach; opiekunem tej reprezentacji był dr Przemysław Gut. We wprowadzeniu do dyskusji doktor Szutta zaznaczył, że w debacie tej nie chodzi o to, by – jak w debatach sofistów – zwyciężyła któraś ze stron, lecz prawda. Dodał przy tym, że przygotowania do dyskusji rozpoczęły się ponad miesiąc przed obradami Tygodnia Filozoficznego. Złożyło się na nie wiele elementów: czytanie tekstów, dyskutowanie nad nimi, tworzenie struktury wypowiedzi, napisanie tekstu, naniesienie ostatecznych poprawek – można więc powiedzieć, że uczestnicy debaty przeszli dodatkowy kurs filozofii.

Po zakończeniu części wprowadzającej nastąpiła prezentacja stanowisk. W wypowiedziach obydwu drużyn poruszonych zostało wiele wątków. Podjęto próbę od-

powiedzi na tytułowe pytanie, a ponadto ustosunkowano się do takich kwestii, jak: Czym jest szczęście? Jakie są istotne warunki bycia szczęśliwym? Czy szczęście ma charakter obiektywny, czy też subiektywny? Czy istnieje recepta na szczęście, a jeśli tak, to czy jest jedna, uniwersalna? Treść wypowiedzi była oparta na twórczym wykorzystaniu rozwiązań zaczerpniętych od wielkich myślicieli. Głównym dziełem, do którego uczestnicy debaty się odwoływali, było Władysława Tatarkiewicza *O szczęściu*. Po prezentacji stanowisk nastąpiła interesująca i bardzo dynamiczna dyskusja. Reprezentanci obu uniwersytetów mogli odnieść się do wypowiedzi oponentów, skomentować je, zadać pytania, a także wskazać na pewne problemy. Po tej części głosu udzielono „łóży eksperckiej”, której rola polegała na wyostrzeniu i ujaśnieniu pewnych aspektów debaty. Prof. Honorata Jakuszko podkreśliła osadzenie stanowisk w ramach głównych nurtów filozoficznych, natomiast ks. prof. Alfred Wierzbicki zwrócił uwagę na wymiar etyczny zawarty w wypowiedziach obu drużyn. Z kolei prof. Paweł Kawalec omówił strukturę argumentów i przedstawił aspekt metodologiczny dyskusji. W ostatniej części debaty udzielono głosu słuchaczom. Drużyny musiały ustosunkować się do przedstawionych im uwag i komentarzy, a także odpowiedzieć na bardzo dużą ilość pytań i zarzutów (dyskusja pomiędzy drużynami a audytorium trwała prawie godzinę).

Obrady trzeciego dnia LII Tygodnia Filozoficznego otworzył wykład ks. prof. Andrzeja Szostka „Szczęście: cel czy owoc dobrego życia?”. W swoim wykładzie prelegent zwrócił uwagę na rozumienia szczęścia, a także na to, jak powinno być ono pojmowane – czy jako cel, czy owoc dążeń. Odpowiedział także na pytanie, czy i w jakim sensie mamy na uwadze własne szczęście, gdy staramy się pomóc innym, dotkniętym przez nieszczęście? Zajął

się także kwestią związku szczęścia z faktycznie żywionymi przez ludzi pragnieniami i podejmowanymi działaniami.

Drugi wykład, „Niespójność i zmiany osobowości a poczucie szczęścia”, przedstawił prof. Piotr Oleś. Na początku swojego wystąpienia odwołał się do badań psychologicznych, które dowodzą, że za poczucie szczęścia odpowiadają następujące czynniki: w około 50% temperament i wyposażenie genetyczne, w około 40% aktywność intencjonalna, a w około 10% okoliczności. Za cel swojego wykładu prelegent obrał przedstawienie analizy „szczeplin” pojawiających się pomiędzy tymi poszczególnymi elementami oraz wskazanie, jak złożenie wymienionych czynników składa się na poczucie szczęścia.

Prof. Beata Obsulewicz-Niewińska w wykładzie „Co to jest szczęście według Bolesława Prusa?” scharakteryzowała genezę rozprawy pisarza „Co to jest szczęście”. Przedstawiła przyczyny, dla których mówienie o szczęściu w twórczości omawianego autora jest zadaniem trudnym i ryzykownym oraz ukazała miejsce szczęścia w zaprojektowanym przez Prusa systemie ideałów.

W części popołudniowej odbyła się dyskusja panelowa zatytułowana „Różne tradycje ujęcia szczęścia”, którą poprowadził prof. Jacek Wojtysiak. Uczestnicy tego panelu zaprezentowali rozumienie szczęścia w kulturach: chińskiej (dr Maciej Zięba), indyjskiej (dr Paweł Sajdek), antycznej (dr Małgorzata Matuszak – Uniwersytet Wrocławski), chrześcijańskiej (prof. Ewa Podrez – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) i w świecie muzułmańskim (ks. dr Stanisław Grodź). Prelegenci starali się wskazać na podobieństwa, a także przedstawić zasadnicze różnice w pojmowaniu szczęścia w wymienionych tradycjach.

Trzeci dzień konferencji zwieńczył wieczór poezji „Czym jesteś szczęście?”, na którym recytowano wiersze najwybit-

niejszych polskich poetów: Kochanowskiego, Krasińskiego, Słowackiego, Mickiewicza, Asnyka oraz Konopnickiej. Odczytano fragmenty prozy filozoficznej Arystotelesa, św. Augustyna, Boecjusza oraz św. Tomasza z Akwinu. Motywem wiążącym były fragmenty z dzieła Tatar-kiewicza *O szczęściu*. Recytacji towarzyszyła imponująca oprawa muzyczna.

W ostatnim dniu konferencji zaprezentowano dwa wykłady. Ks. dr Antoni Nadbrzeźny w referacie „Klucz do szczęścia – perspektywa teologiczna” przedstawił sposób dotarcia do rzeczywistości, którą na gruncie chrześcijaństwa nazywa się szczęściem.

Drugi wykład – „Szczęście a śmierć” – wygłosił prof. Ireneusz Ziemiński z Uniwersytetu Szczecińskiego. Prelegent określił podstawowe rozumienie terminów

„szczęście” i „śmierć”. Scharakteryzował ponadto sześć głównych relacji, które między szczęściem a śmiercią zachodzą. Jako konkluzję przedstawił postulat, który dotyczył możliwości osiągnięcia szczęścia po śmierci.

LII Tydzień Filozoficzny zwieńczyła dyskusja panelowa „O szczęściu, które daje filozofia”. W dyskusji tej, którą poprowadził dr Piotr Szalek, wzięli udział: prof. Antoni Bazyli Stępień, s. prof. Zofia Józefa Zdybicka, o. prof. Edward Iwo Zieliński, prof. Jerzy Gałkowski i ks. prof. Jan Krokos. Uczestnicy panelu podzielili się osobistą refleksją związaną z pytaniem: Czy filozofia daje szczęście? Warto zaznaczyć, że – ogólnie rzecz ujmując – odpowiedzi były twierdzące. Podsumowania konferencji dokonał kurator Koła Filozoficznego Studentów KUL dr Arkadiusz Gut.